

„Post“ situace v Sorokinově románu *Doktor Garin*

“Post” situation in Sorokin’s novel *Doctor Garin*

Michaela Pešková

Abstrakt:

Stat' vykládá román Vladimira Sorokina *Doktor Garin* (2021) prizmatem „post“ situace. Jde do určité míry o umělý interpretační přístup, nicméně se ukazuje, že atribut „post“ se promítá do mnoha složek textu v rovině poetické i tematické a je klíčový pro charakteristiku narativní strategie i stavu popisovaného světa. Román nese výrazné prvky postmodernismu. Čerpá inspiraci z dystopické postapokalyptické literatury. Co do vztahu k jiným Sorokinovým prózám představuje postquel. Reflektuje stav světového uspořádání v epoše postimperialismu, ale zároveň již konstruuje obraz doby „postglobální“, postmigrační a také postdigitální. V neposlední řadě se autor vyjadřuje k idejím posthumanismu. Některá témata rozvíjejí myšlenky předchozích próz, jiné elementy textu jsou pro spisovatelův styl poměrně neobvyklé.

Abstract:

The article interprets Vladimir Sorokin’s novel *Doctor Garin* (2021) through the prism of the “post” situation. This is to some extent an artificial interpretive approach, but it turns out that the attribute of “post” is reflected in many components of the text on the poetic and thematic levels and is crucial for characterizing the narrative strategy and the state of the described world. The novel bears strong elements of postmodernism. It draws inspiration from dystopian post-apocalyptic literature. In relation to Sorokin’s other prose, it represents a postquel. It reflects the state of the world order in the epoch of post-imperialism, but at the same time it already constructs an image of a “post-global”, post-migration and also post-digital age. Last but not least, the author comments on the ideas of posthumanism.

Some topics develop the ideas of previous prose, while other elements of the text are quite unusual for the writer's style.

Klíčová slova:

současná ruská literatura, Vladimir Sorokin, Rusko, postmodernismus, postquel, postimperialismus, postapokalypsa, posthumanismus

Key Words:

contemporary Russian literature, Russia, Vladimir Sorokin, postmodernism, postquel, post-imperialism, post-apocalyptic, posthumanism

Román Vladimira Sorokina *Doktor Garin* (Доктор Гарин, 2021) představuje druhou část plánované trilogie vyprávějící o osudech lékaře Platona Iljiče Garina. Tohoto, jak sám autor říká, kladného hrdinu¹ spisovatel uvedl do života v novele *Vánice* (Метель, 2010). Ta se odehrává na konci 40. let 21. století. *Doktor Garin* je Sorokinovou další futuristickou projekcí, podle všeho probíhá na počátku 60. let 21. století. Vylíčený svět se oproti *Vánici* proměnil. Cílem stati je analyzovat, jakým způsobem a jaké možné motivace k tomu Sorokina vedly. Naší premisou je, že Sorokinovo vyprávění má charakter košaté, mnohohranné, intelektuálně podložené a zároveň volné, divoké a troufalé hry. Strukturovat a systematizovat výklady budeme na hvězdicovitém principu, kdy ústředním prvkem je atribut „post“. Jde o určitou interpretační pomůcku, do jisté míry uměle zvolenou, avšak svým způsobem také hravou a odpovídající tak Sorokinově poetice. Rozebírané „post“ rysy má přirozeně i řada spisovatelových dalších děl, například postapokalyptické, postimperialistické, posthumanistické či postmigrační; *Doktor Garin* je ale nově variuje či domýšlí.

¹ O tom, že pracuje na třetí části trilogie, a o povaze postavy doktora Garina hovořil Vladimir Sorokin osobně na přednášce konané v rámci festivalu *Svět knihy* 13. 5. 2023 v Praze.

První vyprávění o Garinovi, *Vánice*, bylo napsáno jako sevřený čechovovský příběh s aluzemi na styl ruské literatury 19. století. V *Doktoru Garinovi* se mísí různé styly a žánry, samotné vyprávění se rozrostlo co do šíře i množství vložených textů. Kompozice nového románu zůstává podobná jako v prvním případě. Děj se řetězovitě odvíjí od schématu cesty, která se zastavuje při popisu různých míst, jež doktor navštívuje, a která směřuje k předem určenému cíli. Ve *Vánici* se Garin snažil v tuhé únorové zimě dostat do Dlouhé vsi a zachránit ji od epidemie černuchy. Konec románu byl ale otevřený. To, že se doktorovi podařilo do osady skutečně dojet a pak od obyvatel, kteří se mezitím proměnili v agresivní zombie, úspěšně uprchnout, se dozvídáme až v retrospektivě právě v *Doktoru Garinovi*, a to z pasáží hrdinových horečnatých snů.

Výchozí bod příběhu tvoří bizarní hříčka o bytostech vyšlechtěných v inkubátorech, mutacích bývalých světových politiků (Donald, Boris, Angela, Silvio, Šinzó, Vladimír). Ti mají podobu zbytnělých hýždí s velkými ústy a léčí se v sanatoriu Altajské cedry vedeném doktorem Garinem. Hlavně jedí, prdí a žvaní. Nastalý válečný konflikt, kdy Altajská republika napadla Kazachstán a z okolí znějí výbuchy, vyhání personál i klienty na cestu do bezpečí. Garin směřuje do Chabarovska, kde spoléhá na nové pracovní angažmá.

Přestože jsou zápletky a děj románu jednoduché, rozhodně se nelze ztotožnit s interpretací některých kritiků, že celý text je příliš prostý: „Словом, прекрасно и разнообразно написанный текст, который к тому же нескудно читать – казалось бы, куда лучше. Однако проблема «Доктора Гарина» состоит в том, что больше про него сказать решительно нечего. ... простая сюжетная структура исключает какую бы то ни было трактовку, кроме самой очевидной и лобовой – ни второго, ни третьего дна, ни неожиданных аллюзий, ни скрытых подтекстов или хотя бы злободневных шуток в «Докторе Гарине» нет.“ (Juzefovič 2021). Faktem je, že „... Sorokin dosáhl jistého krajního bodu, který odpovídá tomu, že literární umění se stává spíše technologickou záležitostí kombinatoriky již vypracovaných postupů, jejich hybridizace a zcela racionálního kalkulačního mixování jednotlivých technik podobně jako při přípravě různých receptur...“ (Pospíšil 2022). Domníváme

se však, že to nijak nebrání nahlédnout text jako dílo s čitelnou výpovědní hodnotou. Jak podotýká I. Pospíšil, výše zmíněný autorský přístup je „... samou podstatou postmodernismu nebo kvazipostmodernismu“ (Pospíšil 2022).

Sorokin se ke svému rodnému **postmodernismu** oproti *Vánici*, ale i románům *Telurie* (2013) a *Manaraga* (2017) intenzivněji vrací. V *Doktoru Garinovi* nacházíme klasické postmoderní prvky. Sorokin zdůrazňuje svou autorskou pozici demiurga, literárnost textu. Posiluje rovina metatextu, například v komentovaném psaní románu, který doktorovi na etapy posílá jeho známý. Metatextovost se pak týká zvláště promyšlení poetiky literárních žánrů. Od *Vánice* se *Doktor Garin* odlišuje výrazným žánrovým synkretismem. Text osciluje mezi utopií, dystopií a sci-fi, nese rysy road-movie, dobrodružného, pikareskního a milostného románu, částečně i románu zasvěcení. Vložené texty mají také různorodou žánrovou povahu: antiutopie, alternativní historie, fantasy, legenda, vize. Každý z těchto žánrů je ve svém „přiděleném úseku“ předestřen modelově, de facto kanonicky, protentokrát dokonce nikoli parodicky. Sorokin píše jakoby praktickou, názornou žánrovou příručku. Převažují žánry fikční, postmodernou hojně vytěžované. Ty jsou zastoupeny takřka komplexně. Vložené texty rozšiřují počet kontextů, do kterých se dílo dostává, kompozičně navozují celkový dojem koláže a narušují lineární časový tok centrálního příběhu. Svět, jak známo, je postmodernismem vnímán jako text, realita jako nositelka znakovosti. Garin při své reálné cestě luští okolní prostředí jako šifru, a to doslova. Některé texty, například knihu o Bílém havranovi, již našel v opuštěné osadě, přijímá coby návod ke svému dalšímu postupu, indicii k průchodu labyrintem. V próze graduje postmoderní groteska, míchání vysokého s nízkým. Ožívá Sorokinův konceptualismus s jeho typickým dehonestáčným ztělesňováním idejí. Například „ruský duch“ je ztotožněn s ruským prdem: „Vladimire!‘ plácl Silvio vši silou po zádech svého souseda. ‚Tak nám předveď, že síla ruského ducha není jen mýtus!‘“ (Sorokin 2022, 81).

Poetika postmodernismu spočívá v *Doktoru Garinovi* tedy hlavně v nekrocené fantazii, kombinatorickém přístupu a demonstraci uvědomělého psaní. Ze strany autora by to mohla být určitá „sázka na jistotu“ (většina literárních recenzentů včetně českých poukázala na to, že po několika

odstavcích čtenář pozná, že čte Sorokina – Juzefovič 2021, Štáštka 2022, Šofar 2022). Zároveň se však od postmodernismu posouvá k „post-postmodernismu“ či „kvazipostmodernismu“, jež můžeme chápat jako vědomou reflexi a rekonstrukci postmodernismu, psaní v duchu postmodernismu, rozmýšlení o jeho postupech. Vedle postmoderní fragmentárnosti vykazuje román i ambici určité ucelenosti až encyklopedičnosti. Například lidské pospolitosti, v nichž Garin vždy dočasně pobývá, ilustrují různé systémy uspořádání společnosti: od primitivní, takřka lovecko-sběračské kultury po vyspělé metropole specializující se na kosmické lety, od otrokářského systému po demokratický, od anarchistických enkláv po matriarchální vesnice, od utopistických konceptů z rodu slunečních měst po antiutopii jako z *Matrixu*. Domníváme se, že ale i v tom spočívá jistý princip „výkladovosti“, tedy určitá forma metatextu.

Přítomna je samozřejmě i intertextualita. Kromě narážek na díla jiných autorů, například tolstojovská scéna, kdy ležící hrdina hledí do otevřeného nebe a cítí souznění s přírodou i osudem, pozorujeme zejména propojení s vlastními texty. Některé scény se přímo zrcadlí, i když „křivě“, třeba milostná scéna se statkářkou. Ve *Vánici* se Garin sblíží s hospodyní lidských rozměrů, která má za manžela „malého“, v *Doktoru Garinovi* se lékař nechá svést statkářkou z rodu „velkých“, vyzkouší si tedy jakoby roli manžela z *Vánice*. Doktor nečekaně potkává své staré známé z předchozího románu, výrobce drog, vitamidery. Doba ovšem pokročila, kdysi si od nich koupil „pyramidku“, nyní „kužel“, který se s pyramidkou „nedá srovnat“.

S vnitřní intertextualitou pracuje Sorokin dále poměrně neobvyklou metodou. V nových prózách postupně zaplňuje obsahové mezery ze svých dřívějších textů, přidává podrobnosti a vysvětlení děje, po kterých by čtenář mohl případně bažit, píše i o obdobích mezi jednotlivými romány. V *Doktoru Garinovi* v tomto principu pokračuje. Dozvídáme se například, že Platon Iljič vyrostl za vlády Gosudara, tedy v době *Dne opričníka* (2007), a jaké okolnosti to provázely. Čteme také o tom, že se změnil režim, tyran padl rukou vlastního nejbližšího okolí. Pro označení takového postupu bychom mohli použít další termín s prefixem „post“, totiž **postquel**. Postquel je dílo, které se odehrává po událostech

předchozího dílu určité série, i když není jeho bezprostředním pokračováním. Postquel se nepatrně odlišuje od tzv. sequelu, chronologického pokračování či rozšíření nějakého jiného díla se zachováním jednoho prostředí a některých postav. V *Doktoru Garinovi* volí Sorokin nové prostředí i novou situaci, i když fantaskní svět z *Vánice* částečně zachovává.

Pohyb mezi texty umožňuje autorovi nejen doplňovat informace, což je čtenářsky atraktivní, ale s každým novým románem obohacovat rozsáhlé plátno myšleného vývoje Ruska a potažmo Evropy a světa ve 21. století o další detaily, a také měnit úhel pohledu na jednu a tu samou věc. Sorokin ukazuje proces reinterpretace historie. Gosudarovu dobu, kterou jsme znali pohledem privilegovaného služebníka režimu, opričníka Pařeza, nyní nazíráme jiným, opozičním prizmatem: „... časy vlastně taky nepanovaly zrovna sladké: přišla nová monarchie, po těch postsovětských časech se celé Rusko přistříhávalo do nové fazóny a spousta věcí šla prostě k čertu. Znovu vznikla stavovská společnost, zavedly se tělesné tresty, cenzura, přišla reforma mluvené řeči, vrátily se úřednické uniformy, nucené práce ve stylu devatenáctého století a samozřejmě vznikla nová šlechta. ... Otec mi řekl, že vydržovat mě nehodlá. Dva roky studia v Berlíně mi ale započítli, takže jsem se mohl hlásit do třetího ročníku petrohradské medicíny a tu jsem taky nakonec vystudoval... No a pak jsem z Petrohradu odjel na zapadlý ruský venkov a stal se doktorem Garinem.“ (Sorokin 222, 202–3). „Slavná“ minulost je po změně poměrů traktována parodicky, zde konkrétně v divadelním představení *Vítězství kašpárků nad kremelskou Godzilou*. Daným narativním postupem získávají předchozí texty na významu a zůstávají stále „v oběhu“. Nové texty pak fungují jako příležitost pro disputace s dřívějšími (jak v návaznosti, tak v opozici – *Den opričníka*, *Telurie* a *Manaraga* vůči sobě vystupují jako teze, antiteze a nivelizace, Pešková 2022), představují rozšíření nějaké myšlenky či tématu, nakupením materiálu vedou k zobecnění, vyslovování univerzálnějších závěrů. Jako by autor postupně shromažďoval „materiál“, a takto můžeme rozlišit situaci *Vánice* a *Doktora Garina* na bázi opozičních dvojic: Rusko – „post Rusko“, imperialismus – postimperialismus, „preapokalypsa“ – postapokalypsa, „preglobalizace“ – „postglobalizace“, „predigitalizace“ – „postdigitalizace“ atd.

Chronotop *Vánice* je neurčitý až pohádkový, nicméně je patrné, že děj se odehrává ve venkovském, provinčním Rusku, v Rusku jako nepochybně existujícím státě. Pocestní na sebe ve většině promlouvají rusky, i když to Rusové vždy nejsou. V *Doktoru Garinovi* již Rusko ani ruská státnost neexistují: „Jistě, říši Rusové už dávno nemají...“ (Sorokin 2022, 106). Rusové jsou roztroušeni po celém světě a na svém bývalém území pak promícháni s velkým množstvím jiných národů, etnik a ethinií: „... zahraniční agresori si vylámou zuby na neochvějné jednotě Tulabarů, Čelkanů, Teleutů, Telengitů, Kumandinců, Rusů, Ukrajinců, Němců, Kazachů, Číňanů a Mongolů“ (Sorokin 2022, 222). Na cestě lze potkat lidi – ovšem také nehumánní bytosti – různých národností, stejně jako ve *Vánici*, ale na ruštinu coby *lingua franca* postsovětského prostoru se nedá zcela spolehnout. Členové doktorovy svity zkoušejí oslovit jiné skupiny vždy několika jazyky. Situaci můžeme tedy nazvat „**postruskou**“, a to i přesto, že žijí osoby, které se označují za etnické Rusy, a Rusové jsou ještě viděni jako lidé, kteří „docela nedávno vládli celému světu“. Doktor Garin se etnicky příznačně vymezuje úžeji, jako „altajský Rus“.

Tradiční prostorové identifikační rysy Ruska, jako je velikost, imperiální rozpínavost, centralismus a sebeprojekce na věčné časy, však zmizely, a tím zaniklo i celé Rusko. Vyprávění je u Sorokina poměrně neobvykle situováno na Sibiř a Dálný východ a pohyb hrdinů za „lepší“ směřuje oproti duchu ruské tradice reverzně nikoli na Západ či do Moskvy, ale na Východ. Na evropskou část Ruska se hledí jako na periferii: „Ále... na západě, za Uralem!“ (Sorokin 2022, 207). Moskovie je hodnocena jako oblast, kam „je nejlepší vůbec nestrkat nos“, Moskva pak figuruje pouze v úryvcích z vloženého románu, ve vzpomínkách na „moskevsko-rjažanskou frontu“ a na to, že „kdysi“ dokonce Altaji vládl „netvor z Moskvy“.

Je patrné, že ve srovnání s předchozími texty pokročil stav **postimperialismu**. Historicky reálný postimperialismus ohraničený začátkem 90. let 20. století a rokem 2014 (Ulbrechtová 2015, 273) lidstvo konfrontoval s kulturně a strukturálně zcela odlišným modelem než s bipolárně rozděleným světem. Znamenal rozpad dřívějších spojeneckých bloků a přinesl krach velkých ideologických systémů. Přestože se *Doktor Garin* odehrává v budoucnosti, zdá se, že odráží zbytky této geopolitické

situace. Imperiální uspořádání Sorokin dekonstruuje. Převrací poměry velký – malý, důležitý – nedůležitý, středový – okrajový. Významnost se stěhuje tam, kde je mír: „Nad mobily se okamžitě rozzářily nabídky možných letů – třeba do Ťumeni, Jekatěrinburgu, Permu, Ulánbátaru, Baku, Taškentu, Charbinu i do vytouženého Chabarovska...“ (Sorokin 2022, 218). Důležité se jeví být Altajská, Uralská a Dálněvýchodní republika. Etablují se nové státy nejrůznějších podob a režimů, ale vznikají i svébytné a izolované „malé civilizace“, jako tábor Anarchie, Posad nebo kolonie Černoušů.

Postimperialismus akceleroval globalizaci a měl způsobit také renesanci kosmopolitismu (Beller, Lersseen 2007, 312). *Doktor Garin* je ale naopak antiglobalizačním románem, v němž globalizaci střídá „**post-globalizace**“. Sorokin odhaluje záporné důsledky globalizace jako akulturaci, oploštělost, konzum, komercializaci, život v nesnesitelném tempu, teror příležitostí a v konečném důsledku ztrátu domova a identity a proti nim staví koncept regionalismu a ukotvení:

Regionalismus má ale i svou stinnou stránku. O **postnacionalismu** či etnorelativismu, které jsou spojovány s postimperialismem (Ulbrechtová 2015), tu hovořit nelze. Ve válečných podmínkách všeobecné ostrážitosti je přínařezitost k nějaké entitě průvodním rozlišovacím znakem jednotlivce i skupiny. Stoupá atmosféra ohrožení a s ní posiluje image jiného jako nepřitele, což vede k šíření nacionalismu, xenofobie a rasismu. Geopolitické uspořádání světa je velmi vratké a projevuje se de facto permanentním soupeřením: „Turek tlačí na Číňana, Číňan zase na Kazacha a ten se tím pádem hrne k nám na Altaj. Tak co s tím?“ (Sorokin 2022, 256). Každý stát, město i osada se musejí bránit nájezdům, ať supermoderními technologiemi nebo na středověký způsob „hlubokým vodním příkopem a hliněným valem“. Autor v novém románu zpřesňuje důvody teritoriálních a sociálních změn. Přičítá je, v podstatě vůči naší současnosti předvídavě, globálním otřesům: tři velké války, pandemie, „První islámská revoluce“, „Bukureštský summit“, klimatické změny. Turbulence se přenášejí i do individuálních osudů: Garin „... пережил так много революций, вторжений, слияний, делений, аннексий и пересмотров границ, что война в нем стала нормой, и редко кому удается прожить жизнь, хотя бы единожды не оказавшись вблизи

эпицентра ядерного взрыва.“ (Juzefovič 2021). Jaderné výbuchy jsou na denním pořádku, zprávami z fronty začíná den: „Co je slyšet z fronty?“ – „Všechno při starém.“, „V noci přišel dělostřelecký přeпад. Hlásil dvanáct mrtvých.“ – „Což je v mezích normy.“ (Sorokin 2022, 96).

Rozpad a rozklad autor líčí i v **postapokalyptických** obrazech. Valnou část prostoru románu tvoří divočina bez lidí, respektive krajina lidmi opuštěná, v níž na poutníka číhají různá překvapení. Postapokalyptickými rysy oplývá například Garinem objevená víska Osada. Lidé ji opustili už hodně dávno a zbyly z ní „mrtvé“ domy, zarostlé předzahrádky, polo-zhroucené zdi, vyvrácené dveře, vytlučená okna, puklé pece, zrezavělé postele. Až podsvětí prostředí asociuje tma, vlhko, holá hlína. Postapokalyptickou atmosféru v románu evokují i zombie, pozůstatky pandemie, infiltrování mezi ostatní tvory.

Pro daný stav společnosti je přiléhavé použít i termín „**postdějiny**“. „Postdějinný“ člověk se musí vyrovnávat se situací po rozpadu impérií, s minulými kolektivními traumaty, okupací, válkou, bídou. Posthistorie, postdějiny jsou „dějiny po dějinách, kdy lineární čas, implikující pokrok a postupný vývoj lidstva a společnosti k lepšímu ztratil svou platnost. Čas postupuje chronologicky dopředu, avšak jeho pohyb vpřed již není vnímán či bezprostředně spojován se zdokonalováním člověka. Ačkoli v čase i nadále probíhají technické i biologické objevy, které v mnohém ovlivňují kvalitu lidského života, již nejsou spojovány s jednotlivými dějinnými mezníky – technika i historie žijí svým životem...“ (Ulbrechtová 2015, 273). V *Doktoru Garinovi* se některá společenství skutečně vývojově propadla do primitivnějších stadií, místy až k surovému otrokářství.

Ještě se pozastavíme u otázky krachu ideologií, ale i velkých idejí jako takových. Ve *Vánici* plnil Garin úkol nadosobního druhu snad až s ambicí na spásu lidstva, vydržel tělesné strádání, přinesl fyzickou oběť. V *Doktoru Garinovi* se na cestu vydává nuceně, aby zachránil sám sebe a své druhy, raději by přetrvával ve svém pohodlí. V sanatoriu mu ani nejde o výtěžek, možná o prestiž, ale hlavně o klid. O jakési „**době postideové**“ svědčí i karikatury dřívějších světových politiků, metafora krize „velké“ politiky. Z nejmocnějších mužů a ženy světa se staly ukřivděné, ukřičené, neformenné bloby, „uklizené“ a odstavené od moci. Silvio žehrá na poměry:

V dnešním světě „... politici už druhou desítku let o ničem nerozhodují.“ „A kdo tedy?“ „Vojáci a oligarchové.“ (Sorokin 2022, 223). Angela si stěžuje, že dnešní lidé si „... svého osobního pohodlí nejen považují, ale začínají ho chápat jako vrchol všeho svého snažení.“ (Sorokin 2022, 200). Nerozumí tomu, že nikoho nezajímá „velké dílo“.

Situace „post“ se týká i technologií. „**Posttechnologická**“ společnost v románu technologický pokrok částečně přehodnotila. Technologie, zejména masové, i když jsou všeobecně k dispozici, přestávají být vnímány jako nezbytné a samospásné, svět se čistí od „technologického smogu“. Mizí překombinovanost, komplikovanost i replikovatelnost, znovu se oceňuje jedinečnost, originalita a kvalita. Jako příklad můžeme uvést slávu rodinného klanu výrobců vzácných kamenných hodin, doktorovu zálibu ve sbírání starých barometrů, funkční používání jednoduchých lékařských nástrojů a lokálních přírodních produktů či psaní románu husím brkem na dřevěném stole prolezlém červotočem. Navrací se kniha jako artefakt: „Lidé se v té době dočista převedli všelijakých hologramů a začali se vracet k papírové knize. Z hologramů, jimž se tehdy říkalo živé obrazy, navíc i s vůněmi, se normálnímu člověku dělalo špatně... Některé státy hologramy dokonce zakázaly.“ (Sorokin 2022, 175). V *Doktoru Garinovi* se obnovuje epistémická jistota. Oproti *Manaraze*, kde svět kolem hlavní postavy doslova blikal, je opět zřejmé, co je realita a co její umělá nápodoba. Situace se obrací, digitální se mění v hmatatelné, což Sorokin hyperbolizuje. Dříve reprezentoval realitu její obraz v mobilním telefonu, nyní se, v kolonii Černoušů, v realitě dlátem vyrábějí dřevěné makety i-Phonu určené k neznámým rituálním účelům. S „**dobou postdigitální**“ na hodnotě znovu získává vědění a vzdělání. Komunikace s cizinci se musí obejít bez překladáčů, bez „chytrých blech“ implantovaných do mozku (*Manaraga*).

Pochybnosti má Sorokin i o idejích **posthumanismu** a transhumanismu. Jeho hrdina, který přišel v mrazu *Vánice* o nohy, neuvažuje o vylepšení svého těla, o náhradě titanových protéz „živými“, neplánuje ani vylepšení zraku, nosí skřípec. Jako nešťastné vidí nepřirozené šlechtění: „Od okamžiku, kdy byla v cirkusech celého světa zakázána čísla s cvičenými zvířaty, jen se to tu hemžilo nejrozmanitějšími lidskými bytostmi: k vidění byli teplí a studení lidé, polštáře, okřídlení androgyni,

velcí, malí, dívky-květiny, vyšlechtěné v čínských genových laboratořích, a čmeláci chlupci ze Skolkova, kteří ty čínské květinové dívenky opylovali. Po vymizení slonů, tygrů či opic moderní cirkus zaplavily lidské karikatury, rafinovaný sex a kruté zápasy na život a na smrt.“ (Sorokin 2022, 192–3). Některé pokusy vytvořit nové rasy se vymkly kontrole, čímž se znovu dostáváme k postapokalyptickým obrazům: „Pokusní králíci v noci pobili ostrahu a uprchli. Lesními porosty se dostali až do barabinských bažin, protože jim vlhko, komáři a tiplice díky husté srsti nijak uškodit nedokázali. Právě tam se usadili a začali se i rozmnožovat. Vševojskové operace proti nim velké úspěchy nepřinesly, dokonce ani s nasazením vrtulníků a paradesančních jednotek. Silní a odolní mutanti se uměli dobře maskovat, zahrabávali se do zemljanek a během štár se klidně dokázali na den a noc ukryt přímo v močále a dýchat stéblem, vysunutým nad hladinu; kromě toho uměli i nečekaně a úskočně zaútočit a s vojáky zacházeli s obzvláštní krutostí.“ (Sorokin 2022, 325).

Na závěr se pokusíme nahlédnout „post“ situaci ještě ze dvou úhlů. Oproti předchozí *Manaraze* (2017) je *Doktor Garin* alternativou založenou na přirozenosti a zklidnění. Postavy z *Doktora Garina* celý svůj dosavadní život trávily často na cestě, migrace se jim stala de facto bezpříznakovým modem vivendi, normálním stavem doby „**postmigrační**“. Nyní však již nechtějí být nomády v přímém ani přeneseném smyslu. Snaží se nikam se dobrovolně neharcovat, uspořádat si usazený život mezi svými, rozvíjejí emoční vztah k místu, touží zachovat status quo: „Co ještě chceme? Kam se ženeme? Kam se s tím svým plánováním a předpoklady plahočíme?“ (Sorokin 2022, 247–8); „Garine! Ráda bych připila na to, aby se nic neměnilo.“ (Sorokin 2022, ¹⁷⁴). Apoteóza klidu také není úplně nová – například katarze *Telurie* (2013) v poslední kapitole spočívá v pastorální idyle, v osvobození se jednotlivce od vlivu státu, jeho nezávislosti na systému a v oslavě askeze; v *Doktoru Garinovi* se však touha po spočinutí stává všeobecnou, a to včetně potřeby harmonicky splynout s přírodou. Nové jsou přírodní digrese. Tentokrát se autor neuchyluje k nivelizaci, znevážení a zpochybnění úplně všeho, ale ukazuje i pozitivní stranu skutečnosti. Píše o reinkarnaci určitých hodnot, jež mohou iniciovat revitalizaci jedince i společnosti, jako je

solidarita, pomoc, soucit, pokora, kreativita, víra, poctivost, pracovitost, vědění, autenticita, originalita či prostota. Jejich vyznáváním se lze adaptovat v podmínkách nejistoty, fluidity, hybridity, ztráty bezpečí. Jde o protiproud či stínovou strukturu, které v textu popírají postmoderní skepsi nebo ji alespoň vyvažují. Zcela nezvyklá je neironicky milostná linka, příběh lásky doktora Garina a zdravotní sestry Máši se vzájemným vyznáváním lásky, peripetemiemi ztráty, hledání, s motivem ráje v salaši i šťastným koncem. Snad tedy můžeme spekulovat i o otevření nové fáze v autorově tvorbě, která možná povede k „post“ Sorokinovi.

Literatura:

- Beller, Manfred, a Joseph Theodoor Leerssen. 2007. *Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters: a Critical Survey*. Amsterdam, New York: Rodopi.
- Juzefovič, Galina. 2021. „«Doktor Garin» – novýj roman Vladimira Sorokina, prodolženije «Meteli».“ *Meduza*, 24. 4. 2021. <https://meduza.io/feature/2021/04/24/doktor-garin-novyj-roman-vladimira-sorokina-prodolzhenie-meteli>
- Pešková, Michaela. 2022. *Vladimir Sorokin: The Future of Russia*. Plzeň: Západočeská univerzita.
- Pospíšil, Ivo. 2022. „Recenzní posudek na knihu Pešková, Michaela. *Vladimir Sorokin: The Future of Russia*.“ Interní materiál ZČU v Plzni. Plzeň: Západočeská univerzita.
- Sénat. 2012. „Les défis du transhumanisme.“ *L'impact et les enjeux des nouvelles technologies d'exploration et de thérapie du cerveau (Rapport)*. 13. 3. 2012. <http://www.senat.fr/rap/r11-476-1/r11-476-153.html>
- Sokolov, Boris Vadimovič. 2022. „Novaja geopolitika v novom romane Vladimira Sorokina.“ *Зборник Матице српске за славистику* 101: 273–90. http://doi.fil.bg.ac.rs/pdf/journals/ms_zmss/2022-101/ms_zmss-2022-101-16.pdf

- Sorokin, Vladimir. 2009. *Den opričníka*. Příbram: Pistorius & Olšanská.
- Sorokin, Vladimir. 2010. *Vánice*. Příbram: Pistorius & Olšanská.
- Sorokin, Vladimir. 2013. *Telurie*. Příbram: Pistorius & Olšanská.
- Sorokin, Vladimir. 2017. *Manaraga*. Příbram: Pistorius & Olšanská.
- Sorokin, Vladimir. 2022. *Doktor Garin*. Příbram: Pistorius & Olšanská.
- Šofar, Jakub. 2022. „Živago, Gulliver, Garin. Fantasmagorické puzzle z blízké budoucnosti.“ *Reflex*, 9. srpna 2022. <https://www.reflex.cz/clanek/kultura/114507/zivago-gulliver-garin-fantasmagoricke-puzzle-z-blizke-budoucnosti.htm>
- Štáštka, Tomáš. 2022. „Válka na Altaji, Čína na Sibiři. Co všechno předpověděl Vladimir Sorokin.“ *iDNES*, 14. 5. 2022. https://www.idnes.cz/kultura/literatura/vladimir-sorokin-den-opricnika-doktor-garin-rus-spisovatel.A220510_101215_literatura_ts
- Ulbrechtová, Helena. 2015. „Putinovo Rusko: posthistorie, nebo nová totalita? Reflexe neoimperiální situace v současné ruské literatuře.“ In *Ruské imperiální myšlení v historii, literatuře a umění. Tradice a transformace*, eds. Helena Ulbrechtová, Mária Kusá, 271–312. Praha: Slovanský ústav.
- Wikipedie. Otevřená encyklopedie. 2022. „Posthumanismus.“ Cit. 20. 09. 2022. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Posthumanismus>
- Wikipedie. Otevřená encyklopedie. 2022. „Prequel.“ Cit. 20. 09. 2022. https://cs.wikipedia.org/wiki/Prequel#cite_note-1

Mgr. Michaela Pešková, Ph.D.
katedra ruského jazyka
Fakulta pedagogická
Západočeská univerzita v Plzni
Veleslavínova 42
301 00 Plzeň
Česká republika
peskova@krf.zcu.cz